

«Arxius amb noms de dones. La dona a l'esport»

Marta Vives Sabaté i Enric Cobo Barri

L'experiència explica el projecte de difusió dels fons de les dones relacionades amb l'esport en el marc de la Setmana Internacional d'Arxius del 2021 a través d'una exposició virtual en la qual van participar diferents arxius. Es posa l'accent en les activitats desenvolupades per l'Arxiu Comarcal de l'Anoia en els darrers anys, amb aliances destacades amb diferents col·laboradors, com pot ser la participació en el festival FineArt d'Igualada, amb la reproducció de fotografies de gran format al carrer sobre dones i esport, o la recuperació d'un film, inèdit, de l'any 1930.

«Arxius amb noms de dones»

Una de les activitats principals de la Setmana Internacional dels Arxius del 2021 va ser posar en valor el paper de la dona en diferents àmbits, entre els quals destaca la seva vinculació amb el món de l'esport al llarg del temps, en ocasions invisible. En aquest monogràfic ([«Arxius amb noms de dones»](#)) s'ha volgut donar rellevància tant als fons i els documents produïts per les dones, com als que s'hi relacionen pel seu paper destacat i evident.

L'exposició virtual de la Setmana Internacional dels Arxius 2021 va suposar l'oportunitat de donar accés als documents visuals, especialment fotografies, que es troben en els fons de l'Arxiu Nacional de Catalunya, els arxius comarcals i els arxius municipals que hi van voler participar. La recerca es va fer buscant en tots els fons, especialment en aquells produïts per dones o en aquells altres en què les dones tenen un paper destacat.

El monogràfic es va estructurar en vuit àmbits que volien abastar el paper de les dones en la nostra història, des de l'àmbit de la llar fins a d'altres de més marginals socialment. Tot un ventall de possibilitats sobre la seva presència en el món laboral, l'esport, l'educació, la cultura i la recerca científica, etc. Una de les propostes que es va elaborar va ser un mapa interactiu a través del qual es pot accedir als arxius que tenen fons relacionats amb les dones. Segur que hi ha

més arxius i més fons per descobrir, però aquest n'és una primera fotografia.

[Accedir al mapa.](#)

En el context de les dones i els esports, es van publicar diferents propostes, entre les quals destacaríem, a part de la informació continguda en el mapa de fons, les de l'Arxiu Comarcal de l'Anoia (que veurem posteriorment), l'Arxiu Comarcal del Pallars Jussà ([Dones esportistes a l'Arxiu Comarcal del Pallars Jussà](#)) i l'Arxiu Comarcal de l'Urgell ([exposició «Defensa en zona \(1943-1944\), 75 anys de bàsquet femení targarí»](#) i un [resum](#) al canal YouTube). Arran d'aquesta exposició, es va produir un vídeo per a TV3 i es va fer un petit homenatge a tres de les jugadores que la temporada 1943-1944 van jugar el Campionat femení de Catalunya. Aquest reportatge va guanyar el [XIII Premi Mila de Periodisme per a la Igualtat de Gènere a Lleida](#) en la categoria d'audiovisual i va ser retransmès, entre altres canals, a TV3. Finalment, en [l'exposició virtual](#) es van aplegar fotografies de diferents arxius municipals, comarcals i nacionals.

«Arxiu Comarcal de l'Anoia: experiències de difusió de fons de la dona a l'esport»

En el marc del projecte «Fem esport, fem arxiu» de l'Arxiu Comarcal de l'Anoia, s'inclou l'esport femení com a referent per a la història dels drets humans. Les exposicions que es van dur a terme durant la Setmana Internacional dels Arxius de l'any 2021 estaven dedicades a les dones i els arxius. L'Arxiu Comarcal de l'Anoia va dur a terme dues exposicions virtuals en les quals es tractava el tema de la introducció de la dona a l'esport i la seva incorporació posterior en esports considerats masculins: «La dona a l'esport. De fèmnes a esportistes» i «El bàsquet femení a Igualada».

Aquestes exposicions virtuals formen part de tot un projecte iniciat l'any 2016 en el qual dins una pàgina web s'anaven introduint diferents temes de l'esport a Igualada. Les primeres pàgines es van dedicar a les fotografies artístiques o de més qualitat, fetes per fotògrafs de renom i la majoria de les quals havien estat presentades a concursos. Altres pàgines es van dedicar a afers concrets: atletismes, aviació, ciclisme, curses populars, instal·lacions esportives...

Mentre es feia la recerca documental per a les exposicions, a part de les imatges, es va consultar la premsa de principi del segle xx i es va fer palès que el tema de les dones i l'esport havia provocat certes polèmiques en alguns cercles. Tot rellegint els diaris i les revistes de tendències oposades, es pot reconstruir el camí que les dones van fer per introduir-se en el món de l'esport. A principi del segle xx, amb la renovació pedagògica, la dona va adquirir més cultura i, tal com feien els homes, va practicar esports com el ciclisme, el tenis, l'esgrima, l'esquí, el bàsquet, l'excursionisme o la natació, perquè eren esports amb menor contacte físic. Amb això, la feminitat es va redefinir, malgrat que l'argument per practicar l'esport era que convenia per a la salut i per a la preparació física per a la maternitat.

La Secció Femenina de l'Ateneu Igualadí de la Classe Obrera tenia un nombre considerable d'associades a les quals donaven suport les escoles nocturnes, on, a més de cultura general, els oferien la possibilitat de practicar cultura física i excursionisme. Però podem destacar el llenguatge encara amb connotacions masclistes. Com altres entitats de la ciutat, Palestra, iniciada a Igualada el 1932, va crear la secció femenina i la de noies guies. També, en aquells anys, la secció femenina de l'Institut Garcia Fossas va formar un equip de bàsquet i un de tenis.

Amb tot, és molt evident que l'etapa franquista va anul·lar totes les millores en el tema de gènere que s'havien aconseguit durant la Segona República. Per tant, les dones tornaven a quedar relegades a l'àmbit de les tasques de la casa. Als anys seixanta, algunes dones de la Sección Femenina (SF) es van rebel·lar contra el masclisme del règim i van lluitar per alguns drets dels seus drets. Amb tot, una part important que pertanyia a l'SF compartia els mateixos valors i pensaments que la Falange Española. A Igualada, es va formar l'Escola de Dansa, a partir del 1954, que durant molts anys va permetre a moltes noies fer esport, com gimnàstica, bàsquet i dansa. A partir dels anys seixanta, les dones es van incorporar plenament al món de l'esport.

Després de l'estudi i de l'exposició virtual, vàrem considerar oportú aprofitar l'avinentsa de dos esdeveniments que es van donar a Igualada. D'una banda, el festival de fotografia FineArt, en el qual ja fa cinc anys que s'exposen

fotografies de l'Arxiu, en gran format (2 x 3 metres), a certs carrers i façanes del nucli antic de la ciutat. Aquest festival té una projecció internacional i amb una quantitat de visitants molt important (més de 40.000 persones), i el fet d'estar al carrer fa que aquestes fotografies siguin molt més visibles. D'altra banda, Igualada va esdevenir Ciutat Europea de l'Esport 2019, i aquell any vàrem fer coincidir el FineArt amb la denominació de ciutat europea, amb la qual cosa es van penjar imatges en totes les instal·lacions esportives de la ciutat i durant tot l'any. Per tant, el títol de l'exposició, tot i ser «L'esport a Igualada», tenia una incidència molt destacada en la dona i l'esport i, concretament, en el bàsquet femení.

També cal destacar la recuperació i la difusió d'un vídeo d'una colla d'amics que l'any 1930 van anar a la vall de Núria a esquiar i en el qual apareixen dones i homes esquiant.